

บทความวิชาการ

ความเชื่อ ตำนานและวิวัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนและ
ชาวจีนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
Beliefs, Legends, and Evolution of the Chinese New Year Festival among
Thai Chinese and Chinese People in the People's Republic of China

มณฑิรา อินทะรังษี¹, ทรงสิทธิ์ ทองมาก², ปัญญา พงษ์ทอง³, นันทพัทธ์ สุขไกร⁴,
ลลิตา คงคาอินทร์⁵, ศิริินภา อ่อนโสม⁶, จินดา ศิริบำรุง⁷, กัญญาวีร์ สุขสมพล⁸, ภัทรมล เรืองรุ่ง⁹
และ พีรพัฒน์ บุญคง¹⁰

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 30 มี.ค. 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 20 เม.ย. 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 2 พ.ค. 2565

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อถ่ายทอดตำนานเรื่องเล่าของเทศกาลตรุษจีน (2) เพื่อทราบความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติในวันตรุษจีนและอาหารมงคลของไทยเกี่ยวกับเทศกาลวันตรุษจีน (3) เพื่อทราบถึงวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติของเทศกาลตรุษจีนในช่วงปี 2508 - 2566 (กลุ่มคน Gen X และ Gen Z) ผลจากการศึกษาพบว่า ตามการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ (1) คือ เพื่อทราบตำนานเรื่องเล่าของเทศกาลตรุษจีน พบว่า เทศกาลตรุษจีนมีที่มำตำนานความเชื่อเรื่องของ “เหนียน” สัตว์ประหลาดตัวใหญ่แสนดุร้ายในตำนานความเชื่อของคนจีน เป็นที่มาของการกลัว 3 สิ่ง นั่นคือ “สีแดง แสงไฟ เสียงดัง” วัตถุประสงค์ที่ (2) เพื่อทราบความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติในวันตรุษจีนและอาหารมงคลของไทยเกี่ยวกับเทศกาลวันตรุษจีน กล่าวได้ว่าวันตรุษจีน คือ วันขึ้นปีใหม่ของคนจีน และเป็นวันแรกของฤดูใบไม้ผลิ เป็นเทศกาลที่มีความหมายต่อชีวิตของเกษตรกรจีนมาก และ สมัยนั้นชาวจีนให้ความสำคัญกับการเพาะปลูก จึงให้ความสำคัญกับปฏิทินจันทรคติด้วยเพื่อเตรียมเพาะปลูก เก็บเกี่ยว รวมถึงเตรียมไหว้เทพเจ้าในวันสำคัญ ส่วนเทศกาลตรุษจีนที่คนไทยเชื้อสายจีนคุ้นเคยแบ่งออกเป็น 3 วัน แต่เทศกาลตรุษจีนในประเทศจีนซึ่งรัฐบาลประกาศเป็นวันหยุดราชการนั้นยาวนานถึง 7 วัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเช่นเดียวกัน คือ วันจ่าย วันไหว้ และวันถือหรือวันเที่ยว อาหารมงคลของคนไทยเชื้อสายจีนและคนจีนแตกต่างกันเชิงความหมายเท่านั้น ส่วนขนม ประเทศไทยกับประเทศจีนต่างกันอย่างชัดเจน ไม่มีขนมที่ใช้เหมือนกันเลย ประเทศไทยใน การไหว้วันตรุษจีนจะใช้ขนมเซ่ง ขนมเทียน ขนมถ้วยฟู และประเทศจีนในการไหว้วันตรุษจีนจะใช้ลูกอมกับคุกกี้ ทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนจีนมีสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติกับไม่ควรปฏิบัติ ที่เหมือนและแตกต่างกันแค่ในบางกรณี อาทิ คนไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่า ช่วงเทศกาลตรุษจีนห้ามกวาด หรือทำความสะอาดบ้าน แต่สำหรับคนจีนยังทำความสะอาดบ้านได้ แต่ห้ามเอาทรัพย์สินทุกชนิดแม้แต่ขยะออกไปทิ้งไว้ข้างนอกบ้าน และสุดท้ายวัตถุประสงค์ที่ (3) เพื่อทราบถึงวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติของเทศกาลตรุษจีนในช่วงปี 2508 - 2566 (กลุ่มคน Gen X และ Gen Z) สามารถสรุปได้ว่า

“สถาบันครอบครัวยังคงเป็นหัวใจหลักของเทศกาลตรุษจีนเสมอ” พฤติกรรมการซื้อของไหว้เจ้าจะทันสมัยขึ้น เน้นที่ความสะดวกเป็นหลัก อาหารไหว้เจ้าก็เปลี่ยนไปเป็นแบบสมัยนิยม ที่เชื่อว่าจะช่วยอำนวยความสะดวก และทำให้บรรพบุรุษสะดวกสบายขึ้น การเผากระดาษเงินกระดาษทองในช่วงตรุษจีนอาจส่งผลทำให้เกิดปัญหา มลพิษ ก็มีแนวโน้มลดลงในปัจจุบัน วันเที่ยวตรุษจีนก็ไม่คึกคักเหมือนก่อน ทั้งพิธีเศรษฐกิจ โรคระบาด และ ญาติพี่น้องที่รวมตัวกันน้อยลง และไฮไลท์ของเทศกาลตรุษจีนคือ อั่งเปา ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ก็ใช้ เทคโนโลยีแจกอั่งเปาได้ไม่ต้องพึ่งซองแดง ถือเป็นเทรนด์ใหม่ที่ฝึกขนบธรรมเนียมสำคัญของเทศกาลตรุษจีน

คำสำคัญ: ความเชื่อ, เทศกาลตรุษจีน

Abstract

The purpose of this academic article is to transmit the legends of the Chinese New Year festival, understand the beliefs and practices of the Chinese New Year festival and the auspicious food for the Chinese New Year festival, and understand the evolution and changes in the practices of the Chinese New Year festival during the period 1965-2023 (Gen X to Gen Z). The research reveals that, in pursuit of the first objective, the Chinese New Year festival is based on the legend of the Nian, a ferocious beast in Chinese mythology. The Nian is afraid of three things: red color, fire, and noise. Regarding the second objective, it marks the Chinese New Year, the beginning of the agricultural season, holding significant cultural importance for Chinese farmers. During this time, the Chinese pay attention to agricultural activities, emphasizing the preparation of the lunar calendar for planting and harvesting, as well as making offerings to deities on important occasions. While the Thai Chinese and Chinese diaspora celebrate the festival over a period of three days, the official Chinese New Year holiday declared by the Chinese government extends up to seven days, divided into three phases: the reunion day, the worship day, and the travel day. Notably, auspicious foods differ between Thai-Chinese and Chinese cultures, with distinct preferences for traditional treats. During the Chinese New Year festival, Thai-Chinese people typically offer traditional treats such as khanom khang, khanom thian, and khanom thuay fu, while Chinese people offer candies and cookies. Both Thai-Chinese and Chinese people share some common practices and differences, such as the belief among Thai-Chinese people that cleaning or sweeping the house is prohibited during the Chinese New Year festival. In contrast, Chinese people still engage in house cleaning activities, but they are prohibited from disposing of any belongings, including waste, outside the home during this period. In relation to the third objective, the study concludes that the family institution remains at the core of the Chinese New Year festival. Contemporary trends in purchasing offerings emphasize convenience, and modern popular beliefs surround auspicious foods that are thought to enhance comfort. Traditional practices, such as burning silver and gold paper during the Chinese New Year, have declined due to environmental concerns. The contemporary Chinese New Year festival is less boisterous, with fewer economic burdens, disease outbreaks, and a decrease in the gathering of extended family members. The highlight

of the festival has shifted to the use of modern technology, such as digital red packet distribution, challenging the significant traditional norms associated with the Chinese New Year festival

Keywords: Beliefs, Chinese New Year Festival

ตำนานเรื่องเล่าของเทศกาลตรุษจีน

Zhongwensmimi (2565) ได้เล่าว่า ในตำนานและเทพนิยายจีนโบราณกล่าวถึงสัตว์ประหลาดสี่ขาชนิดหนึ่งชื่อว่า “ซี (夕)” เมื่อถึงช่วงฤดูหนาว แนนอนว่าปริมาณอาหารย่อมขาดแคลนนั่น จึงทำให้มันมักเข้าไปใกล้เขตชุมชนหรือหมู่บ้านเพื่อหาอาหาร ด้วยร่างกายที่ใหญ่โต อารมณ์และอุปนิสัยที่ดุร้าย ทำให้เป็นชนวนเหตุแห่งภัยพิบัติมาสู่หมู่บ้านนั้น ๆ ซี จะเข้ามาในหมู่บ้านในยามกลางคืน เข้ามาจับสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านกินเป็นอาหาร และทำร้ายผู้คนจนถึงบาดเจ็บล้มตาย เป็นที่หวาดกลัวต่อชาวบ้านยิ่งนัก ครั้นเมื่ออย่างเข้าฤดูใบไม้ผลิ ชาวบ้านต่างต้องละทิ้งบ้านเรือนหนีเข้าไปหลบอยู่ในป่าไผ่ และอาศัยอยู่ในป่าจนกว่า ซี จะจากไป ซึ่งก็จะใช้เวลาราว 15 วัน โดยประมาณ เป็นอย่างนี้ในทุกครั้งทีในคืนย่างเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ ต่อมาเมื่ออย่างเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิอีกครั้ง ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านต่างก็จัดเตรียมเก็บข้าวของเพื่ออพยพเข้าไปอยู่ในป่า ระหว่างนั้น มีนักพรตชราคนหนึ่งเดินทางผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านต่างวุ่นวายกับการอพยพ มียายเฒ่าคนหนึ่งอาศัยอยู่ท้ายหมู่บ้าน ได้นำอาหารมาให้กับนักพรต และเอ่ยปากชวนให้อพยพไปด้วยกัน เพราะคืนนี้จะเป็นเวลาที่ ซี จะเข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อนักพรตทราบเรื่องทั้งหมดแล้ว ก็ยิ้มอย่างสบายใจ ไม่ได้ตกใจกลัวแต่อย่างใด และกล่าวว่า “ ข้ามีวิธีที่จะกำจัด ซี ให้พ้นไปจากหมู่บ้านของเจ้า ขอเพียงยายเฒ่าให้ข้าอาศัยอยู่ในบ้านของท่านเพียงคืนเดียวเท่านั้น ” ยายเฒ่าเห็นท่าทางของนักพรตยิ้มอย่างมีความเชื่อมั่น ก็เลยตกลงรับข้อเสนอให้นักพรตค้างอยู่ที่บ้านหนึ่งคืน

เมื่อถึงเวลาเที่ยงคืน ซี ได้เข้ามาในหมู่บ้าน แต่ครั้งนี้บรรยากาศไม่เหมือนกับทุกครั้ง เพราะทุกบ้านต่างร้างคนอยู่อาศัย ไม่มีแสงสว่าง แต่มีอยู่บ้านหนึ่งท้ายหมู่บ้านที่มีแสงสว่างลอดออกมา ซี จึงมุ่งหน้าไปที่บ้านหลังนั้น เมื่อเข้าไปใกล้ ซี เห็นหน้าบ้านติดกระดาษสีแดงแผ่นใหญ่เอาไว้ ภายในบ้านก็จุดไฟสว่างจ้า ก็เกิดความกลัวไม่กล้าเข้าไปใกล้ ซี แม้จะกลัวสีแดงของกระดาษที่ติดไว้หน้าบ้าน แต่ก็พยายามจะบุกเข้าไปในบ้าน ทันใดนั้น ซี ก็ได้ยินเสียงระเบิดดัง ปัง! ปัง! ปัง! ติดต่อกัน ซี ตกใจกลัวยิ่งนัก ทันใดนั้น ลมได้พัดประตูบ้านเปิดออก ซี เห็นนักพรตสวมชุดคลุมสีแดงนั่งยิ้มอยู่ในบ้าน ซี จึงตกใจวิ่งเตลิดหนีหายไป เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ยายเฒ่าได้นำไปบอกเล่าให้คนที่อพยพในป่ารู้ในวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านจึงกลับมาที่หมู่บ้าน ไม่เกรงกลัว ซี อีกต่อไป และได้บอกต่อกันไปว่า ซี กลัวสีแดง และกลัวเสียงดังของระเบิด

ทุกปีเมื่อถึงวันสุดท้ายของเดือน 12 (腊月) ผู้คนในหมู่บ้านจะจัดเตรียมเสื้อผ้าและอพยพเด็กและคนชราเข้าไปในป่าไผ่ใกล้ๆ เพื่อซ่อนตัวจากซี ต่อมาเมื่อเด็กฉลาดคนหนึ่งนามว่า “เหนียน (年)” ได้สอนให้ผู้คนรู้จักวิธีกำจัดซี เมื่อถึงวันที่ 30 เดือน 12 (农历腊月三十) ชาวบ้านได้นำไผ่มาเผาให้เกิดเสียงดังเหมือนประทัดเพื่อขับไล่ซี นานวันเข้าก็ไม่มีใครพบเห็นซีอีกเลย ในสมัยหลังๆ ชาวบ้านถึงเปลี่ยนจากการเผาไผ่มาเป็นการจุดประทัดและประดับหมู่บ้านด้วยของสีแดงเพื่อป้องกันการกลับมาของซี จนกลายมาเป็นธรรมเนียมการประดับบ้านเรือนด้วยของสีแดงในยุคหลัง นอกจากนี้ยังเป็นที่มาของคืนก่อนปีใหม่ที่ชื่อว่า “ฉูซี (除夕 ; กำจัดซี)” อีกด้วย

เซียงใหม่นิวส์ (2562) ในสมัยโบราณที่ประเทศจีนมีตัวประหลาดที่มีชื่อว่า “ซาน เซียว” รูปร่างคล้ายคนแคะแต่วิ่งเร็วมาก ทุก ๆ ปี เวลาใกล้ปีใหม่ตัวซานเซียวจะมาขโมยของกินในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะวิ่งขับไล่แต่ไม่ทัน หรือถ้าทันจับตัวซานเซียวได้ ผู้ที่จับต้องตัวซานเซียวก็จะเจ็บป่วยทำให้คนไม่กล้าสู้กับตัวซานเซียว วัน

หนึ่งชาวบ้านออกไปตัดไม้ไผ่ และหุงข้าวโดยเอาปล้องไม้ไผ่เป็นพื้นระหว่างที่กำลังหุงข้าวอยู่นั้น ตัวชานเซียวกลุ่มหนึ่งก็มาพบและตรงเข้ามาจะหยิบข้าวของกิน ชาวบ้านต่างตกตะลึง ด้วยความกลัว ทันใดนั้นปล้องไม้ไผ่ที่โดนไฟก็ประทุระเบิดเสียงดัง ตัวชานเซียวทั้งกลุ่มสะดุ้งตกใจพากันหยุดนิ่งไม่กล้าเข้ามา ชาวบ้านจึงโยนปล้องไม้ไผ่เข้าที่กองไฟอีก เกิดเสียงปล้อง ไม้ไผ่แตกดัง เป็นระยะ ๆ พวกชานเซียวก็พากันวิ่งหนีไปด้วยความหวาดกลัว

ตั้งแต่นั้นมาเมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ที่พวกตัวชานเซียวจะลงมาขโมยของกิน ชาวบ้านก็จัดหาปล้องไม้ไผ่ไว้เป็นจำนวนมากและเอาใส่กองไฟเพื่อให้เกิดเสียงประทุดังขับไล่พวกชานเซียว ต่อมาก็ได้มีการนำดินประสิวบรรจุในปล้องไม้ไผ่เล็ก ๆ แล้วนำไปเผาไฟเพื่อให้ระเบิดแล้วเป็น ควัน เพื่อขับไล่ตัวชานเซียวและภูตผีร้ายตลอดจนสรรพโรคร้ายต่าง ๆ และมักจุดในช่วงเทศกาลปีใหม่ในตรุษจีนของคนจีน

Arunsi Karnman (ม.ป.ป.) ตำนานของสัตว์ที่ดุร้ายมีลักษณะคล้ายสิงโต ที่มีชื่อว่า “เหนียน” คือ สัตว์ที่มีลักษณะคล้ายศิระษะกับสิงโต และมักจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ภูเขาสูงเป็นส่วนใหญ่ มักจะออกมากินคน และสัตว์อื่น ๆ เป็นอาหารบางความเชื่อกล่าวว่า เมื่อความดุร้ายของเหนียนเริ่มทวีความรุนแรงขึ้น พระเจ้าจึงลงโทษและสาปให้เหนียนจะสามารถออกจากภูเขา เพื่อมาหาอาหารได้เพียง 1 ครั้ง ต่อปีเท่านั้น แต่อีกความเชื่อหนึ่งได้กล่าวว่าเมื่อฤดูหนาวกำลังจะจบลง ก้าวสู่ฤดูใบไม้ผลิ เหนียนจะออกจากภูเขาลึกเพื่อมากัดกินผู้คน และออกมาหาอาหาร เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ในช่วงฤดูอันอบอุ่น มันจึงต้องออกจากภูเขาลึกเพื่อมากัดกินผู้คน และสัตว์ทั้งหลายไปเป็นอาหาร ทำให้ผู้คนต่างหวาดกลัวการไล่ล่ากัดกินของเหนียนเป็นอย่างมาก

เพื่อป้องกันการมาของเหนียน ทุกบ้านจึงได้กักตุนอาหาร ตระเตรียมเสบียง ต่างปิดประตู หน้าต่างเอาไว้รอการไปของเหนียน เพื่อให้รอดพ้นจากการเป็นเหยื่อของมัน โดยในคืนวันนั้น ทุกบ้านจะไม่ยอมหลับยอมนอน เผ้าคอยอธิษฐานสวดมนต์ขอพร เพื่อให้รอดพ้นสู่เช้าวันใหม่ได้อย่างปลอดภัย เมื่อถึงรุ่งสาง ทุกบ้านจะเปิดประตูออกมา แสดงความยินดีต่อกัน ที่ไม่ถูกเหนียนทำร้าย และอยู่รอดปลอดภัยถึงเช้าวันใหม่ร่วมกัน

ภาพที่ 1 สัตว์ประหลาดหรือปีศาจตามเทพปกรณัมของจีน “เหนียน”

(9comeback, 2553)

หลังจากที่เหนียนผิดหวังจากหมู่บ้านแรกไปแล้ว จึงได้ไปสู่อีกหมู่บ้านหนึ่งเพื่อหาเหยื่อ ปราภฏเด็กน้อยหลายคน กำลังเล่นหวดเส้กัน ทำให้เกิดเสียงดัง เจ้าเหนียนเมื่อได้ยินเสียงดังจากเส้ก็เกิดความตกใจ จึงได้รับวิ่งหนีไปยังหมู่บ้านถัดไป แต่เมื่อถึงหมู่บ้านถัดไป ปราภฏว่า มีบ้านหลังหนึ่งได้ตากเสื้อสีแดงเอาไว้บริเวณหน้าบ้าน เจ้าเหนียนเห็นสีแดงก็เกิดความหวาดกลัว และถอยหนีไปอีกเช่นกัน จนไปถึงหมู่บ้านถัดไปอีก ก็ปรากฏว่าเขากำลังก่อกองไฟ เจ้าเหนียนก็ขยาดกลัวไฟที่ลุกโชน จนทำให้หลายคนตั้งข้อสงสัยและเชื่อว่า จุดอ่อนของ

เจ้าเหนียนก็คือ การกลัวเสียงดัง กลัวสีแดง กลัวแสงไฟ นั่นเอง จึงไม่ยากเลยที่จะกำจัดและป้องกันสัตว์ร้ายอย่างเจ้าเหนียนได้โดยง่าย การกำเนิดเทศกาลตรุษจีนเมื่อวันส่งท้ายตรุษเวียนมาอีกครั้งหนึ่ง ทุกครัวเรือนต่างนำกระดาษสีแดงมาติดไว้บนประตูหน้าบ้านแขวนโคมไฟสีแดง พร้อมกับจุดประทัด และตั้งธูปธูปธูปธูปธูปอย่างต่อเนื่อง เมื่อพลบค่ำ เหนียน มาเห็นทุกครัวเรือนมีแสงไฟสว่างไสว มีเสียงประทัดดังสนั่นจึงตกใจเผ่นหนีกลับเข้าป่าไป และไม่กล้าออกมาอาละวาดอีก

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ตำนานที่เป็นที่นิยมมากที่สุด คือ ตำนานของสัตว์ที่ดุร้ายมีลักษณะคล้ายสิงโต ที่มีชื่อว่า “เหนียน” เป็นสัตว์ประหลาดตัวใหญ่แสนดุร้ายในตำนานความเชื่อของคนจีน มันจะอาศัยอยู่ที่ท้องทะเลลึก จะขึ้นมาอาละวาด ทำร้ายผู้คนและสัตว์น้ำใหญ่ ในคืนก่อนวันตรุษจีน ตำนานถูกเล่ามาในหลากหลายรูปแบบ โดยในตำนานหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า ในปีหนึ่งขณะที่ชาวบ้านกำลังแตกตื่น อลหม่านเก็บข้าวของหลบหนีเจ้าเหนียนไปในป่า แต่กลับมีชายชราเดินสวนกับผู้คน แหวตาเป็นประกาย ประกาศหาให้ที่พักข้าหนึ่งคืน รับรองว่าที่แห่งนี้จะปลอดภัย หญิงชราผู้หนึ่งได้ฟังก็นึกสงสัย แต่ก็จัดหาข้าวหาน้ำให้ แล้วก็รีบหนีไป ในคืนนั้นเมื่อเจ้าเหนียนอสูรกายร่างยักษ์มาถึงหน้าบ้านของหญิงชรา สอดสายสายตาหาสิ่งมีชีวิต แต่แล้วกลับเจอสิ่งไม่คาดคิด ลักษณะเหมือนยันต์เป็นกระดาษแดงกลอนคำขวัญคู่ติดไว้ที่หน้าบ้าน ในบ้านจุดเทียนสว่างไสว แต่เสียงเจี๊ยบดัง อสูรร้ายคำรามเตรียมพุ่งเข้าไป ทันใดนั้น จู่ ๆ ก็เกิดเสียงระเบิดดัง ปัง! ปัง! ปัง! สุดท้ายประตูบ้านถูกเปิดออก เจ้าเหนียนจึงพบกับผู้เฒ่าสวมชุดแดงที่กำลังเดินออกมาจากในบ้าน มันตกใจมากเกิดอาการผวา จึงรีบวิ่งเผ่นหนีไป วันรุ่งขึ้น ขณะที่ชาวบ้านเดินทางกลับ หญิงชรา ได้กลับมาที่บ้านพบว่าข้าวของในบ้านทุกอย่างถูกวางไว้อย่างเดิม มองไปรอบ ๆ เจอซากเผาไหม้ที่คาดว่าจะจะเป็นกระบอกไม้ไผ่ และชุดที่ฟ้าสีแดง หลังจากนั้น คนในหมู่บ้านได้หารือกัน ก็ค้นพบวิธีการรับมือกับเจ้าอสูรกายร้ายได้ในเวลาต่อมา ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า เจ้าเหนียน กลัว 3 สิ่ง นั่นคือ “สีแดง แสงไฟ เสียงดัง” ปัจจุบันเมื่อใกล้ถึงวันตรุษจีน ชาวจีนมักจะสวมใส่เสื้อผ้าสีแดง โดยหน้าบ้านจะประดับด้วยกระดาษแดงกลอนคำขวัญคู่ และยังจุดประทัดเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล ตามความเชื่อของชาวจีน

ความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติในวันตรุษจีนและอาหารมงคลเกี่ยวกับเทศกาลวันตรุษจีน

1. ความเชื่อเกี่ยวกับวันตรุษจีน

จากการศึกษา ความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีน Marketing Oops! (2561) กล่าวไว้ว่า ชาวจีนถือประเพณีตรุษจีนมายาวนานกว่า 1,000 ปี ไม่ใช่เพียงเพราะเป็นการเปิดปีศักราชใหม่ที่ปรับเปลี่ยนนักษัตร แต่ชาวจีนเชื่อว่าวันตรุษจีนคือ วันที่เจ้าที่เจ้าทาง (ตุ๋นเจี๋ย) กลับไปรายงานการทำงานดีของผู้คนในแต่ละบ้านต่อเง็กเซียนฮ่องเต้ ผู้นำแห่งเหล่ามวลเทพเจ้าจีน และจะเดินทางกลับมาเยี่ยมแต่ละบ้านในวันตรุษจีน โดยจะเดินทางกลับมาพร้อมเทพเจ้าเงินทองโชคลาภ (ไฉ่ซิงเอี้ย)

นั่นจึงทำให้ชาวจีนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวันตรุษจีน เพราะใน 1 ปีเทพเจ้าเงินทองโชคลาภจะลงมาโลกมนุษย์เพียง 1 ครั้งและบ้านไหนที่ทำความสะอาดบ้านเป็นอย่างดีและทำความดีมาตลอด 1 ปี เทพเจ้าเงินทองโชคลาภ จะมอบโชคลาภและเงินทองให้กับบ้านหลังนั้น ๆ นั่นทำให้ชาวจีนส่วนใหญ่นิยมทำความสะอาดบ้านเก็บกวาดเช็ดถู เพื่อรอรับเทพเจ้าเงินทองโชคลาภในวันตรุษจีน ตามความเชื่อแบบโบราณ วันตรุษจีน คือวันขึ้นปีใหม่ของจีน เป็นวันที่ 1 เดือน 1 ของจีนตามวันจันทรคติ ถือเป็นวันเริ่มต้นปีใหม่แห่งปี และเป็นวันแรกของฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งจีนจะแบ่งออกเป็น 4 ฤดู คือ ชุน เซี่ย ชิว ตง วันตรุษจีนจะเป็นวันแรกของฤดูชุน หรือฤดูใบไม้ผลิ ตรงกับเดือนที่ 1, 2, 3 ของปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุด คือ ไม้ร้อน ไม้หนาว และไม่มีฝน วันตรุษจีนจึงมีอีกชื่อหนึ่งเรียกว่า “วันชุนเจี๋ย” หรือ “เทศกาลฤดูใบไม้ผลิ” เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่ทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่โบราณ เมื่อหมดหน้าหนาวที่ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิที่อากาศดี ชาวจีนจะนับเป็น

ช่วงที่ได้เริ่มต้นทำนา ทำสวน จึงมีการบวงสรวงต่อเทพยดา เช่น ไห้วบรรพบุรุษ อธิฐานขอพรให้ได้พืชผลที่อุดมสมบูรณ์ ให้กิจการที่ทำมีความก้าวหน้า ซึ่งเป็นที่มาของตำนานการไหว้เจ้าในวันตรุษจีนที่เรียกว่า “ง่วงตั้งโจ้ย” พอถึงช่วงเทศกาลจะมีการหยุดการทำงาน หยุดกิจการค้า เพื่อทำพิธีไหว้เจ้าที่ ต้องไหว้ 2 วันซ้อน ซึ่งจะมีการไหว้ตอนดึกด้วย นอกจากนี้ยังได้ใช้เวลาในช่วงนี้ไปเยี่ยมคารวะผู้ใหญ่ ญาติมิตรที่เคารพนับถือ และเที่ยวพักผ่อน

ไทยรัฐออนไลน์ (2565) ได้พบข้อมูลว่า เทศกาลตรุษจีนอาจเริ่มต้นในราชวงศ์โจว 周朝 (1046-256 ปีก่อนคริสตศักราช) เริ่มใช้คำว่า “Nián (年)” ซึ่งมีความหมายว่า “ปี” ในวันขึ้นปีใหม่ของชาวจีน ตรงกับปฏิทินตามจันทรคติจีน ในวันที่ 1 เดือน 1 และชาวจีนเริ่มนิยมนิยมนิมัสการเทพเจ้า และบรรพบุรุษ เพื่อขอพรจากฟ้าดิน ให้พืชผลทางการเกษตรงอกงาม มีกิน มีใช้ ตลอดทั้งปี ดังนั้น เทศกาลปีใหม่จีนจึงไม่ตรงกันในแต่ละปี และไม่ตรงกับปฏิทินสากล โดย “วันตรุษจีน” จะอยู่ในช่วงปลายเดือนมกราคม-กลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงสิ้นสุดของฤดูหนาว (大寒) และเริ่มต้นฤดูใบไม้ผลิ (立春) ที่แสงอาทิตย์มีอิทธิพลสร้างความอบอุ่น บรรเทาความหนาวจนสิ้นสุดลง และดอกไม้ต่าง ๆ เริ่มผลิบาน จึงตั้งเป็นวันแรกของฤดูทั้ง 24 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน สมัยนั้นชาวจีนให้ความสำคัญกับการเพาะปลูก จึงให้ความสำคัญกับปฏิทินจันทรคติด้วย เพื่อเตรียมเพาะปลูก เก็บเกี่ยว รวมถึงเตรียมไหว้เทพเจ้าในวันสำคัญตามความเชื่อทางศาสนา

Twinkl (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า "วันตรุษจีน" หรือ "เทศกาลตรุษจีน" (ภาษาอังกฤษ: Chinese New Year, Spring Festival หรือ Lunar New Year) ถือเป็นงานเฉลิมฉลองที่สำคัญที่สุดในปฏิทินจีน โดยเป็นการฉลองขึ้นปีใหม่ เปรียบได้กับการฉลองในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของไทย และจัดเป็นวันหยุดตามประเพณีในประเทศจีน และยังเป็นที่ยึดถือในชื่อ "เทศกาลฤดูใบไม้ผลิ" (Spring Festival) เนื่องจากเป็นการเฉลิมฉลองการสิ้นสุดฤดูหนาว และการเริ่มต้นของฤดูใบไม้ผลิ ผู้คนนิยมนิยมนิมัสการเทพเจ้าและบรรพบุรุษเพื่อขอพรให้พืชผลทางการเกษตรเจริญงอกงาม และให้ครอบครัวมีกิน มีใช้ตลอดทั้งปี เทศกาลนี้เริ่มต้นในวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินจีน ทำให้วันตรุษจีนหรือเทศกาลปีใหม่จีนไม่ตรงกันในแต่ละปี และไม่ตรงกับวันขึ้นปีใหม่สากล โดยจะตกอยู่ในช่วงปลายเดือนมกราคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี หรือช่วงสิ้นสุดฤดูหนาวและเริ่มต้นฤดูใบไม้ผลิที่อากาศเริ่มมีความอบอุ่นมากขึ้น ส่งผลให้สามารถเพาะปลูกและทำการเกษตรได้ ปัจจุบันมีการเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนในหลายประเทศและพื้นที่ในทวีปเอเชียซึ่งมีประชากรจีนหรือประชากรเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น จีนแผ่นดินใหญ่ มาเลเซีย ฮองกง อินโดนีเซีย มาเก๊า มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไต้หวัน รวมถึงในประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ ชุมชนชาวจีนทั่วโลก รวมทั้งในฝั่งตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ก็ยังร่วมจัดงานเฉลิมฉลองปีใหม่จีนนี้เช่นกัน

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวันตรุษจีนพบว่า วันตรุษจีน คือ วันขึ้นปีใหม่ของจีน เป็นวันที่ 1 เดือน 1 ของจีนตามวันจันทรคติ และเป็นวันแรกของฤดูใบไม้ผลิ โดยจะอยู่ในช่วงปลายเดือนมกราคม-กลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เป็นเทศกาลที่มีความหมายต่อชีวิตของเกษตรกรจีนมาก เนื่องจากมีการดำรงชีวิตที่ต้องขึ้นอยู่กับฤดูกาลในสมัยโบราณ เมื่อชาวนาว่างจากการทำนาก็จะจัดงานฉลองกัน เป็นการพักผ่อนกำลังเพื่อรองานหนักที่จะต้องทำในฤดูใบไม้ผลิ และสมัยนั้นชาวจีนให้ความสำคัญกับการเพาะปลูก จึงให้ความสำคัญกับปฏิทินจันทรคติด้วย เพื่อเตรียมเพาะปลูก เก็บเกี่ยว รวมถึงเตรียมไหว้เทพเจ้าในวันสำคัญตามความเชื่อทางศาสนา เริ่มนิยมนิยมนิมัสการเทพเจ้า และบรรพบุรุษ เพื่อขอพรจากฟ้าดิน ให้พืชผลทางการเกษตรงอกงาม มีกิน มีใช้ ตลอดทั้งปี

2. ธรรมเนียมปฏิบัติในวันตรุษจีน

เทศกาลวันตรุษจีนเป็นเทศกาลที่ชาวจีนถือปฏิบัติมาอย่างยาวนาน มากกว่า 4000 ปี ซึ่งในอดีตนั้นวันตรุษจีนเคยถูกเรียกว่า “วันซุงเจ้” หมายถึง เทศกาลฤดูใบไม้ผลิ จัดขึ้นเพื่อฉลองเทศกาลฤดูใบไม้ผลิ เนื่องจากช่วงเวลาก่อนหน้านั้น บ้านเมืองถูกปกคลุมไปด้วยหิมะในช่วงฤดูหนาว จึงไม่สามารถทำการเกษตรได้ เมื่อเข้าสู่

ฤดูใบไม้ผลิ ที่สามารถกลับมาเพาะปลูกพืชผักได้ตามปกติ ชาวจีนจึงกำหนดให้วันแรกของฤดูใบไม้ผลิของแต่ละปี เป็นวันสำคัญ และเรียกวันนั้นว่า "วันตรุษจีน" นอกจากวันตรุษจีนจะเป็นวันเริ่มต้นของฤดูทำการเกษตรแล้ว วันตรุษจีนยังเป็นเสมือนวันที่เริ่มต้นสิ่งใหม่ๆในชีวิต สิ่งเก่าที่ไม่ดีจะถูกทิ้งไปก่อนขึ้นวันตรุษจีน ดังนั้น คนจีนจึงมีธรรมเนียมปฏิบัติโดยเฉพาะการแบ่งช่วงเวลา สถาบันขงจื้อแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2563) พบว่า เทศกาลตรุษจีนที่คนไทยเชื้อสายจีนคุ้นเคยแบ่งออกเป็น 3 วัน ได้แก่ วันจ่าย วันไหว้ และวันถือ แต่เทศกาลตรุษจีนในประเทศจีนซึ่งรัฐบาลประกาศเป็นวันหยุดราชการนั้นยาวนานถึง 7 วัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง เช่นเดียวกัน ได้แก่

1) วันจ่าย คือ วันก่อนสิ้นปี 1 วัน เพื่อสำหรับเตรียมซื้อหาของไหว้ให้เรียบร้อย ก่อนที่ร้านค้าจะหยุดยาว ช่วงเทศกาลตรุษจีนจะพลุกพล่านไปด้วยผู้คนที่ออกมาจับจ่ายใช้สอย ซื้อของสำหรับการ ไหว้ ในย่านเยาวราช รถจะติดมากเป็นพิเศษ เพราะในย่านนี้เป็นแหล่งที่คนไทยเชื้อสายจีนนิยมไปซื้อของไหว้และของใช้อื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ ซึ่งปัจจุบันรูปแบบการใช้ชีวิตเปลี่ยนไป การซื้อหาของไหว้สามารถไปซื้อของสำเร็จรูปตาม ซูเปอร์มาร์เก็ตที่มีของไหว้ขายเช่นกัน ของไหว้ที่ต้องซื้อหลัก ๆ คือ พวงเนื้อสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา ตับ เป็นต้น พวกของแห้งที่จะนำมาประกอบอาหาร และผลไม้ตามฤดูกาล

2) วันไหว้ คือ การไหว้ในวันสิ้นปี ทุกคนในครอบครัวจะตื่นกันแต่เช้าเพื่อมาจัดเตรียมอาหารที่ใช้ในการไหว้ โดยจะแบ่งช่วงเวลาการไหว้ออกเป็นไหว้เจ้าที่ในตอนเช้า ตามด้วยการไหว้บรรพบุรุษในตอนสาย แล้วไหว้ผีไม่มีญาติในตอนบ่าย ซึ่งการไหว้ผีไม่มีญาตินี้ ปัจจุบันหลายครอบครัวไม่นิยมไหว้ ส่วนการไหว้วันตรุษจีน เรียกว่า การไหว้วันชิวอิด สำหรับผู้ที่เคร่งครัดธรรมเนียมมาก ๆ จะต้องไหว้ตามฤกษ์ยามที่กำหนด ชาวจีนและคนไทยเชื้อสายจีนนิยมไหว้ “ไฉ่ซิ้งเอี้ย” หรือเทพเจ้าแห่งโชคลาภในคืนวันตรุษจีน เพื่อเสริมสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว การไหว้เทพเจ้าไฉ่ซิ้งเอี้ย วัตถุประสงค์ของการไหว้เทพเจ้าแห่งความโชคลาภในกลางดึกของคืนวันสิ้นปีอย่างเข้าตรุษจีน คือการไหว้โลกขณะที่ยังนอนอยู่ตลอดเวลา ณ ขณะที่กำลังเข้าเวลาใหม่ของวันขึ้นปีใหม่หรือวันตรุษจีน โลกหมุนเข้าทางทิศไหน ซึ่งในปี 2559 โลกหมุนเข้าทางทิศตะวันตก ส่วนเวลาใหม่ของคนจีน จะเป็นเวลา 23.00-00.59 น. เสมอ เพราะการเริ่มต้นวันของคนจีนคือ เริ่มตั้งแต่ 5 ทุ่ม แต่บางปีที่ฤกษ์ไหว้ไฉ่ซิ้งเอี้ย ชยับเป็น ตี 1 - ตี 3 หรือนาน ๆ ทีเดียวเป็น ตี 3 - ตี 5 ก็มี เป็นเพราะช่วงเวลา 5 ทุ่ม - ตี 1 จังหวะการทรงตัวของโลกยังเอียง ๆ ก็ต้องรอรจนโลกทรงตัวให้ตรง ๆ ก่อนจึงไหว้

“การไหว้ไฉ่ซิ้งเอี้ย” คืนวันสิ้นปีอย่างเข้าตรุษจีน ไม่ได้เกี่ยวกับการชงปี ชงเดือน ชงวัน “การไหว้” คือ การทำให้เกิดสมดุลง โห้วเพื่อให้พลังที่ไม่ดี กลายเป็นดี ธรรมเนียมการไหว้ไฉ่ซิ้งเอี้ยที่นิยมไหว้กันมาตลอด คือ การตั้งโต๊ะไหว้กลางแจ้งที่หน้าบ้าน หันโต๊ะไปในทิศที่กำหนดมาตัวอย่าง ปี 2559 ไหว้กลางดึกคืนวันที่ 7 ช่วงเช้าวันที่ 8 กุมภาพันธ์ หันโต๊ะไหว้ไปทางทิศตะวันออกของไฉ่ซิ้งเอี้ยได้แก่ อาหารเจแห้ง อย่างไหว้ส้มสีทอง 1 จาน ไหว้ขนมอี๋สีชมพู 5 ที่ ชาน้ำ 5 ที่ ชาใบ 5 ที่ ขนมจันอับ 1 ที่ กระดาษเงินกระดาษทองชุดไหว้ ไฉ่ซิ้งเอี้ย พร้อมด้วยกระดาษไหว้ที่เรียกว่า กุ้ยฉิ่งสี่ แผลว่าผู้คุ้มครอง มีไหว้กิมฮวย เครื่องแต่งกระดาษรูป ไหว้กระดาษแดง ที่เขียนชื่อคนในบ้าน กับของไหว้มงคลต่าง ๆ ที่ซื้อมาแต่งบ้าน ถ้ามีองค์ไฉ่ซิ้งเอี้ยก็นำมาไหว้ด้วยเพื่อเพิ่มพลังมงคล

3) วันถือ คือ วันตรุษจีน ถือว่าเป็นวันที่ดีที่ทุกคนจะต้องให้และรับแต่สิ่งที่ดีเป็นมงคลเช่น พุดแต่สิ่งที่ไม่พุดจาวว่าร้ายกัน และกล่าวคำอวยพรต่อกัน “ซินเจียยู่อี่ ซินนี้ฮวดไช้” แปลเป็นไทยว่า ขอให้โชคดีปีใหม่ การถืออื่น ๆ ที่นิยมปฏิบัติกัน เช่น ห้ามจับไม้กวาดหรือห้ามกวาดบ้านเพราะถือว่าเป็นกวาดสิ่งดี ๆ ในบ้านออกไป แล้วกวาดสิ่งที่ไม่ดีเข้ามา วันถือนี้บางคนเรียกวันเกี่ยวซึ่งมาจากธรรมเนียมการแตะเอี้ย ที่พอลูกหลานและลูกจ้างได้เงินแตะเอี้ยที่เปรียบกับการได้โบนัสแล้วก็ไปเที่ยวในวันตรุษจีนถือเป็นธรรมเนียมที่จะต้องไปไหว้ญาติผู้ใหญ่ เรียกว่า “ไปเจีย” และมีการนำส้มไปแลกเปลี่ยนกัน ส้มในภาษาจีนเรียกว่า “ไต้กิก” แปลว่า โชคดี

การแลกส้มจึงมีความหมายว่าเอาความ โชคดีมามอบให้แก่กัน พร้อมคำอวยพร บางบ้านที่ใช้ขนมอี๊ในการไหว้ ก็อาจมีการเตรียมขนมอี๊ไว้สำหรับเลี้ยงแขกด้วย ขนมอี๊ คือ ขนมบัวลอย มีความหมายว่า ให้โชคดีคิดทำสิ่งใด ก็ให้ง่ายและราบรื่น ส่วนธรรมเนียมแต่ะเอ๊ย การให้นี้ คือ นายจ้างให้ลูกจ้าง กับให้กันเองในครอบครัวว่าพ่อแม่ ให้ลูกหลาน แต่ถ้าลูกทำงานแล้ว หรือออกเรือนแล้วก็จะกลายเป็นฝ่ายให้พ่อแม่ พ่อแม่ที่ฐานะดีก็มักจะแต่ะเอ๊ย กลับคืนมาในจำนวนที่เท่ากันหรือเพิ่มให้มากขึ้นได้ แต่จะให้ป็นเงินของพ่อแม่เอง ไม่ใช่เอาเงินที่ลูกให้มานั้น ให้กลับคืนมา ญาติผู้ใหญ่ก็ควรมีแต่ะเอ๊ยให้หลาน ๆ เช่นกัน ธรรมเนียมการแต่ะเอ๊ยนี้ ผู้ใหญ่จะเอาเงินใส่ซองสีแดง เพราะสีแดงคนจีนถือว่าเป็นสีที่เป็นสิริมงคล อีกเกร็ดสาระหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับเทศกาลตรุษจีน คือ การเล่นไฟ โดยเฉพาะการเล่นยี่อืดผู้ใหญ่นิยมเล่นกัน ถ้าเล่นได้ถือเป็นคนโชคดี เฮง ๆ ตลอดปี

จากข้อมูลข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า เทศกาลตรุษจีนที่คนไทยเชื้อสายจีนคุ้นเคยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง แต่เทศกาลตรุษจีนในประเทศจีนซึ่งรัฐบาลประกาศเป็นวันหยุดราชการนั้นยาวนานถึง 7 วัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเช่นเดียวกัน ได้แก่ วันจ่าย คือ วันก่อนสิ้นปี 1 วัน เพื่อสำหรับเตรียมซื้อหาของไหว้ให้เรียบร้อย ซึ่งปัจจุบันรูปแบบการใช้ชีวิตเปลี่ยนไปการซื้อขายของไหว้สามารถไปซื้อของสำเร็จรูปตามซูเปอร์มาร์เก็ตที่มีของไหว้ขายเช่นกัน ของไหว้ที่ต้องซื้อหลัก ๆ คือ พวกเนื้อสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา ตับ เป็นต้น พวกของแห้ง ที่จะนำมาประกอบอาหาร และผลไม้ตามฤดูกาล วันไหว้ คือการไหว้ใน วันสิ้นปี ทุกคนในครอบครัวจะตื่นกันแต่เช้าเพื่อมาจัดเตรียมอาหารที่ใช้ในการไหว้ โดยจะแบ่งช่วงเวลากการไหว้ออกเป็นไหว้เจ้าที่ในตอนเช้า ตามด้วยการไหว้บรรพบุรุษในตอนสาย แล้วไหว้ผีไม่มีญาติในตอนบ่าย และวันสุดท้ายคือ วันถือจะเป็นวันที่ทุกคนจะต้องให้และรับแต่สิ่งที่ดีเป็นมงคลเช่น พุดแต่สิ่งที่ไม่พุดจาวาร้ายกัน และกล่าวคำอวยพรต่อกัน “ซินเจียยู่อี่ ซินนี้ฮวดไช้” วันถือนี้บางคนเรียกวันเกี่ยวซึ่งมาจากธรรมเนียมการแต่ะเอ๊ย

3. อาหารมงคลเกี่ยวกับกับวันตรุษจีน

จากการศึกษาของ นพรัตน์ น้อยเจริญ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ อาหารมงคลของไหว้เกี่ยวกับเทศกาลวันตรุษจีนไว้ ดังนี้

1. อาหารในพิธีกรรมวันตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน ด้านการไหว้ ชาวไทยเชื้อสายจีนในวันตรุษจีนจะไปไหว้ที่วัดศาลเจ้า จะเตรียมอาหาร ผลไม้ และขนมมาไหว้เช่นเดียวกัน ซึ่งอาหารที่นำมาไหว้มีความหมายและเป็นสิริมงคลในวันปีใหม่ รวมถึงยังนำอาหารอาหารไปบูชาเทพเจ้าเพื่อขอพร โดยอาหารที่เตรียมไปมีทั้งผลไม้และขนมหลากหลายชนิด เช่น กล้วย แอปเปิ้ล สาลี่ องุ่น สับปะรด ส้มสีทอง หรืออาหาร เช่น ไก่ เป็ด หมู ปลา ปลาหมึก และขนม เช่น ขนมเซ่ง ขนมเทียน ขนมใส่ไส้ ขนมถ้วยฟู ขนมสาลี่ ซาลาเปา ขนมจัมอับ เป็นต้น ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่คลองรังสิต
(นพรัตน์ น้อยเจริญ และคณะ, 2565)

ภาพที่ 3 อาหารเครื่องเซ่นไหว้
(นพรัตน์ น้อยเจริญ และคณะ, 2565)

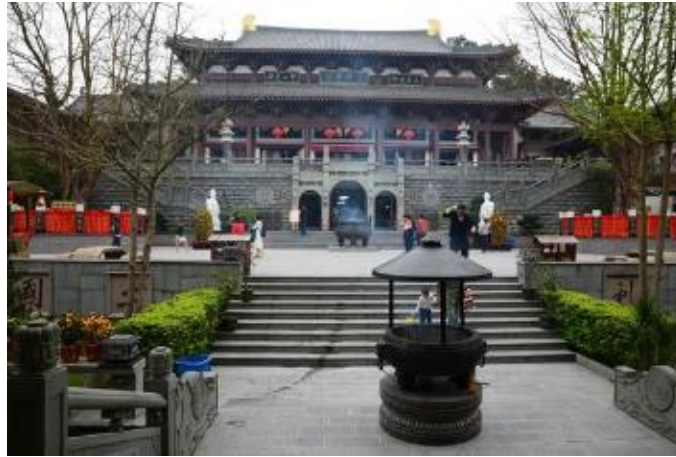

ภาพที่ 4 ผลไม้และขนม
(นพรัตน์ น้อยเจริญ และคณะ, 2565)

2. อาหารในพิธีกรรมวันตรุษจีนของชาวจีนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พิธีกรรมตรุษจีนของชาวจีนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มณฑลหนานหนิง จะมีอาหารหลัก ๆ ที่ใช้พิธี คือ ส้ม แอปเปิ้ล ลูกอม และคุกกี้ ความหมาย คือ ขอให้ปีใหม่มีความปลอดภัย และมีความเป็นสิริมงคลต่อชีวิต ซึ่งการประกอบพิธีตรุษจีนของชาวจีนในมณฑลหนานหนิงสามารถทำได้สองทางคือ จัดที่วัดและจัดที่บ้าน ซึ่งถ้าจัดพิธีกรรมที่วัด ผู้คนจะเตรียมแค่ ส้ม แอปเปิ้ล ลูกอม และคุกกี้ ไม่มีเนื้อสัตว์ แต่ถ้าจัดพิธีที่บ้าน จะมีการไหว้บรรพบุรุษ ไหว้เทพเจ้าที่กึ่ง และไหว้เทพเจ้าดอกไม้ จะต้องเตรียม ส้ม แอปเปิ้ลหรือผลไม้ตามฤดูกาล ลูกอม ปลา บ๊ะจ่าง เป็ด ไก่ หัวหมู หางหมู ข้าว และเหล่าชาวดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 5 วัด Daxiongbaodian (大雄宝殿)
(นพรัตน์ น้อยเจริญ และคณะ, 2565)

ภาพที่ 6 ตัวอย่างอาหาร
(นพรัตน์ น้อยเจริญ และคณะ, 2565)

ภาพที่ 7 ตัวอย่างขนม และน้ำชา
(นพรัตน์ น้อยเจริญ และคณะ, 2565)

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเปรียบเทียบอาหาร ในส่วนของผลไม้ในการประกอบพิธีกรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนมีแอปเปิ้ล ส้ม องุ่น แก้วมังกร มะม่วงเหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกัน

1. กล้วยกับสาลี่ ประเทศไทยใช้ในการไหว้ ส่วนประเทศจีนไม่ใช้กล้วยในความหมายของไทยใช้ในการกวักโชคลาภเข้ามา สาลี่แสดงถึงการมีโชคลาภ

2. อ้อยกับเซอริ ประเทศจีนใช้ในการไหว้แต่ประเทศไทยไม่ใช้อ้อยแสดงความศึบหน้า เซอริแสดงถึงความมั่นคง

เมื่อนำอาหารของประเทศไทยและประเทศจีน มาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของทั้ง 2 ชาติ พบว่า ประเทศไทยกับประเทศจีนมีอาหาร ไก่ หมู เป็ด ปลาเหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกันตรงที่ประเทศไทยใช้ปลาหมึกในการไหว้ด้วย แต่ประเทศจีนจะไม่นิยมหรือสามารถพูดได้ว่าไม่ใช้ปลาหมึกอยู่ในเครื่องไหว้ ซึ่งปลาหมึกมีความหมายว่า เหลือกินเหลือใช้ประเทศจีนใช้หัวหมู ทางหมู ข้าวบ๊ะจ่าง ในการไหว้ประเทศไทยไม่ใช้3อย่างนี้ แต่ประเทศไทยใช้เป็ดกับหมูสามชั้นแทนหัวหมู หัวหมู มีความหมายว่า ร่ำรวยเงินทอง ทางหมูมีความหมายว่า มีความสมบูรณ์ เงินทองไหลมา บ๊ะจ่าง เกิดเกียรติให้บรรพบุรุษ

ส่วนขนม ประเทศไทยกับประเทศจีนต่างกันอย่างชัดเจน ไม่มีขนมที่ใช้เหมือนกัน ประเทศไทยในการไหว้วันตรุษจีนจะใช้ขนมเซ่ง ขนมเทียน ขนมถ้วยฟู ขนมสาลี่ ซาลาเปา ขนมจันอับ และขนมเซ่ง มีความหมายว่าหวานชื่น ขนมเทียนมีความหมายถึงความราบรื่น ขนมถ้วยฟูมีความหมายว่าเฟื่องฟูรุ่งเรือง ซาลาเปามีความหมายว่า

โชคดี ขนมนั้นอับมีความหมายว่าความโชคดี ประเทศจีนในการไหว้วันตรุษจีนจะใช้ลูกอมกับคุกกี้ ลูกอมมีความหมายว่าความสุข และชีวิตหวาน คุกกี้มีความหมายว่าสิริมงคล

3. สิ่งไม่ควรปฏิบัติกับไม่ควรปฏิบัติในวันตรุษจีน

กิจกรรม “ควรปฏิบัติ” ในวันตรุษจีน พิรดา นิธิพันธ์ (2558) ได้เรียบเรียงไว้ ดังนี้

1. การทำความสะอาดครั้งใหญ่ การทำความสะอาดครั้งใหญ่นั้น ต้องทำในวันก่อนถึงเทศกาลตรุษจีน ดังนั้น ทุกคนครอบครัวต่างพากันทำความสะอาดครั้งใหญ่ทั้งส่วนในและนอกของตัวบ้านให้สะอาดหมดจดเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อต้อนรับวันปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง

2. การรวมญาติรับประทานอาหารด้วยกัน ก่อนถึงวันตรุษจีนหนึ่งวัน เรียกกันว่าวันส่งท้ายปีเก่า คนในครอบครัวจะมารวมตัวกัน ฉลองกินข้าวอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา คนจีนจะใส่ใจในความคิดและความรักของคนในครอบครัวมากสามารถกล่าวได้ว่าอาหารรวมญาติเป็นอาหารมื้อที่สำคัญที่สุดไม่ว่าจะแต่งงานออกเรือนไปและหรืออยู่ต่างถิ่น แต่พอถึงเทศกาลนี้ทุกคนก็จะพากันกลับมารวมตัวที่บ้าน

3. อยู่ตลอดทั้งคืนสุดท้ายของวันปีเก่า ชาวจีนมีธรรมเนียมอยู่ตลอดทั้งคืนในวันส่งท้ายปีเก่าเพื่อรอต้อนรับวันปีใหม่ที่จะมาถึง ธรรมเนียมนี้เรียกว่า “โสวซุย”

4. การให้ของอั่งเปา ผู้อาวุโสจะวางของอั่งเปาให้แก่เด็ก ๆ โดยจะวางไว้ที่หมอนของพวกเด็กเพื่อรอให้เด็ก ๆ เปิดซองในเช้าวันปีใหม่ ตามประเพณีแล้วซองอั่งเปานั้นคนที่แต่งงานแล้วจะต้องมอบให้กับคนที่ยังไม่แต่งงาน ซองอั่งเปานั้นไม่ได้มีความหมายอยู่ที่จำนวนเงินที่ใส่ไป แต่การให้ซองอั่งเปานั้นเปรียบเสมือนการอวยพรมอบความสุขและโชคลาภเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้รับ

5. การขีดมังกรและขีดสิงโต ตามตำนานเล่ากันว่า เทพมังกรเป็นผู้ควบคุมดูแลฝน ดังนั้น การขีดมังกรในเทศกาลปีใหม่ เป็นการขอให้ฝนตกอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี ส่วนการขีดสิงโตเป็นการขีดเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย ซึ่งหมายถึงการเกิดความเป็นสิริมงคล และปราศจากสิ่งอัปมงคลทั้งหลาย

6. การจุดประทัด การจุดประทัดนั้น ทำเพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคลภูตผีปีศาจทั้งหลาย เนื่องจากประทัดมีเสียงที่ดังนอกจากนั้นยังช่วยเพิ่มบรรยากาศให้วันปีใหม่นี้มีความครึกครื้น

7. การอวยพรวันขึ้นปีใหม่ วันแรกของปีนั้นทุกคนจะสวมเสื้อผ้าใหม่กันและออกไปอวยพรวันขึ้นปีใหม่นี้กับญาติและเพื่อนฝูง คนในบ้านจะเตรียมขนมหวาน อาหาร เครื่องดื่มต่าง ๆ เพื่อต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมคาราวะและอวยพรในวันขึ้นปีใหม่นี้ด้วย ส่วนลูกหลานสาวคนไหนที่แต่งงานออกไปก็จะกลับมาเยี่ยมเพื่อการาระและอวยพรปีใหม่ในวันที่ 2 ของปี

8. การให้ผลส้ม คนจีนจะนำผลส้ม 2 หรือ 4 ลูกไปมอบให้กับญาติๆและเพื่อนฝูงพร้อมกับอวยพรปีใหม่ ผลส้มในภาษาจีนกลางออกเสียงคล้ายๆกับคำว่าทองในภาษากวางตุ้ง ดังนั้นการมอบส้มให้ก็เหมือนกับการให้ทองนั่นเอง และเมื่อแขกกลับบ้าน เจ้าบ้านก็จะมอบผลส้มให้กับแขกเช่นกันในจำนวนที่เท่ากับส้มที่แขกมอบให้

กิจกรรม “ไม่ควรปฏิบัติ” ในวันตรุษจีน องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ในวันตรุษจีนเราไม่ควรสระผม เพราะนั่นจะหมายถึงเราชะล้างความโชคดีของเราออกไป

2. ความเชื่อโชคลางในวันตรุษจีน ทุกคนจะไม่พูดคำหยาบหรือพูดคำที่ไม่เป็นมงคล ความหมายเป็นนัยและคำว่า สี่ ซึ่งออกเสียงคล้ายความตายก็ต้องไม่พูดออกมา ต้องไม่มีการพูดถึงความตายหรือการใกล้ตาย และเรื่องผีसाงเป็นเรื่องที่ต้องห้าม เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปีเก่าๆ ก็จะไม่เอามาพูดถึง ซึ่งการพูดควรมีแต่เรื่องอนาคต และทุกอย่างที่ดีกับปีใหม่และการเริ่มต้นใหม่

3. หากคุณร้องไห้ในวันปีใหม่ คุณจะมีเรื่องเสียใจไปตลอดปี ดังนั้น แม้แต่เด็กดื้อที่ปฏิบัติตัวไม่ดีผู้ใหญ่ก็จะทน และไม่ตีสั่งสอน

4. **วันตรุษจีนกับความเชื่ออื่น ๆ** สำหรับคนที่เชื่อโชคลางมาก ๆ ก่อนออกจากบ้านเพื่อไปเยี่ยมเยียนเพื่อนหรือญาติ อาจมีการเชิญซินแส เพื่อหาฤกษ์ที่เหมาะสมในการออกจากบ้านและทางที่จะไปเพื่อเป็นความเป็นสิริมงคล

5. **บุคคลแรกที่พบ** บุคคลแรกที่พบและคำพูดที่ได้ยินคำแรกของปีมีความหมายสำคัญมาก ถือว่าจะส่งผลให้มีผลดีตลอดทั้งปี การได้ยินนกร้องเพลงหรือเห็นนกสีแดงหรือนกนางแอ่น ถือเป็นโชคดี

6. **การเข้าไปหาใครในห้องนอนในวันตรุษจีน** การเข้าห้องนอนผู้อื่นในวันตรุษจีน ถือเป็นโชคร้ายมาก ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นคนป่วยหรือปกติ ก็ต้องแต่งตัวออกมาตั้งในห้องรับแขก

7. **ไม่ควรใช้มีดหรือกรรไกรในวันตรุษจีน** เพราะชาวจีนเชื่อว่าจะเป็นการตัดโชคดี

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนจีนมีสิ่งที่ควรปฏิบัติกับไม่ควรปฏิบัติที่เหมือนและแตกต่างกันแค่ในบางกรณี อาทิ คนไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่า ช่วงเทศกาลตรุษจีนห้ามกวาด หรือทำความสะอาดบ้าน เพราะจะเป็นการกวาดโชคลาภ เงินทองออกไปจากบ้าน แต่สำหรับคนจีนยังทำความสะอาดบ้านได้ แต่ห้ามเอาทรัพย์สินทุกชนิด แม้แต่ขยะออกไปทิ้งไว้ข้างนอกบ้าน เพราะเชื่อว่าสิ่งของทุกอย่างที่อยู่ในบ้านเป็นทรัพย์สินเงินทอง การเอาของในบ้านไปทิ้งถือว่าการเอาทรัพย์สินเงินทองไปทิ้ง ต้องรองจนกว่าจะผ่านวันที่ 5 ของเทศกาลตรุษจีนไปแล้วจึงสามารถเอาขยะออกไปทิ้งได้ สำหรับสีเสื้อผ้า คนไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าควรใส่เสื้อผ้าสีแดงหรือสีสดใสในวันตรุษจีน แต่สำหรับคนจีนเสื้อที่ใส่ช่วงเทศกาลตรุษจีนจะเป็นสีใดก็ได้ แต่ต้องเป็นเสื้อตัวใหม่เท่านั้น คนจีนในชนบทมักจะนิยมสวมใส่เสื้อผ้าสีแดง เพราะมีความหมายดี ในขณะที่คนจีนในเมืองจะสวมใส่เสื้อผ้าตามแฟชั่นร่วมสมัย แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนยึดถือร่วมกันคือ ห้ามพูดสิ่งที่ไม่เป็นสิริมงคลทุกประเภท ซึ่งไม่เพียงคนจีน แต่คนไทยเชื้อสายจีนก็ให้ความสำคัญกับข้อห้ามนี้

วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติของเทศกาลตรุษจีนในช่วงปี 2508 - 2566 (กลุ่มคน Gen X และ Gen Z) ของชาวไทยเชื้อสายจีนกับชาวจีนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

Wichaya Pongklam (2563) ได้เรียบเรียงไว้ว่า แต่เดิมเทศกาลตรุษจีนถูกขับเคลื่อนโดยกลุ่มคนในช่วงอายุราว 40 - 54 ปี หรือเรียกว่าเป็นกลุ่มคน Gen X คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.2508 - 2522 (1965 - 1981) คนกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากรุ่นบรรพบุรุษ มักเคร่งครัดกับการปฏิบัติตามธรรมเนียมมากเป็นพิเศษ คน Gen X ยังคงให้ความสำคัญกับการซื้อของขวัญให้ครอบครัว ขั้นตอนวิธีการต้องเป็นไปตามระเบียบแบบแผน ทุกคนต้องอยู่รวมกันแบบพร้อมหน้าพร้อมตา

แต่ปัจจุบันนี้ ซึ่งกำลังเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนเจนเนอร์เรชัน กลุ่มคน Gen Z คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2566 เป็นต้นไป (ช่วงอายุ 15 ปีขึ้นไป) เริ่มเข้ามามีบทบาท และมีส่วนทำให้พิธีการไหว้ตรุษจีนถูกปรับไปจากวิธีการดั้งเดิม ตรุษจีนในยุคปัจจุบันมีอะไรที่ถูกปรับเปลี่ยนไปที่เด่นชัด ดังต่อไปนี้

1. **ตรุษจีนในยุค E-commerce** กับการสั่งซื้อของขวัญด้วยช่องทางออนไลน์

พฤติกรรมการซื้อของขวัญในกลุ่มคนรุ่นเก่า จะให้ความสำคัญกับการประกอบอาหารสำหรับไหว้เจ้าด้วยตัวเอง ทั้งการเลือกซื้อวัตถุดิบ เครื่องเซ่นทั้งคาวหวาน ผลไม้ และกระดาษเงินกระดาษทอง ทุกอย่างต้องครบครันและเป็นไปตามธรรมเนียมประเพณี แต่กับคนรุ่นใหม่บางส่วนยังคงยึดเอาตามประเพณีเดิม แต่ก็มีคนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยที่จัดเตรียมของขวัญโดยเน้นที่ความสะดวกเป็นหลัก

ด้วยความที่สมัยนี้ ผู้คนเริ่มอยู่กันเป็นครอบครัวขนาดเล็ก บวกกับที่พักอาศัยที่อาจไม่เหมาะสำหรับการทำอาหาร และข้อจำกัดด้านเวลา พฤติกรรมการซื้อของขวัญจึงมักซื้อของขวัญที่จัดเป็นชุดไว้แบบสำเร็จไปทีเดียว แต่สามารถซื้อของได้แบบครบเซต รวมถึงการสั่งซื้อออนไลน์แบบจัดส่งถึงบ้าน พฤติกรรมการซื้อของขวัญที่

เปลี่ยนไปยังทำให้เราเห็นห้างสรรพสินค้า หรือร้านค้าในตลาดที่พยายามปรับตัวตามพฤติกรรมของผู้บริโภค ขายสินค้าสำหรับตรุษจีนหรือไหว้เจ้าแบบครบวงจร บางแห่งยังมีโปรโมชั่นลดแลกแจกแถมเพื่อดึงดูดลูกค้าอีกด้วย

2. ตรุษจีนยุคใหม่กับอาหารไหว้เจ้าแบบสมัยนิยม

นอกจากพฤติกรรมการซื้อของไหว้ที่เปลี่ยนไปแล้ว อาหารไหว้เจ้าก็ยังคงถูกปรับเปลี่ยนไปด้วย ไก่ต้มทั้งตัว ในปัจจุบันอาจถูกเปลี่ยนมาเป็นไก่ทอดหรือไก่ย่าง บางครอบครัวยังเปลี่ยนจากซาลาเปา หมั่นโถว ขนมจันอับ มาเป็นไก่ทอด KFC พิซซ่า หรือโดนัท ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย บางครอบครัวอาจจะยังไหว้ด้วยของไหว้แบบเดิม ๆ แต่ลดปริมาณลงเหลือเท่าที่จำเป็น บางครอบครัวเลือกของไหว้เป็นอาหารที่คนในครอบครัวหรือบรรพบุรุษของตนชื่นชอบ หรือบางครอบครัวเน้นไหว้แต่ขนมกับผลไม้ เพราะไม่อยากฆ่าสัตว์ตัดชีวิต อีกอย่างที่เปลี่ยนไปคือกระดาษมงคล กระดาษเงินกระดาษทองต่าง ๆ ที่เพิ่มรูปแบบเป็นสินค้าไฮเทค เช่น สมาร์ทโฟน ไอแพด หรือแม้แต่บิกไบค์ ที่เชื่อว่าจะช่วยอำนวยความสะดวกและทำให้บรรพบุรุษสะดวกสบายขึ้น

3. การเผากระดาษเงินกระดาษทองในช่วงตรุษจีนอาจส่งผลทำให้เกิดปัญหามลพิษ

การเปลี่ยนแปลงในส่วนนี้เป็นอิทธิพลจากเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ แม้จะมีสินค้าไหว้เจ้าแบบไฮเทคเพิ่มมามากขึ้น เช่น ไอโฟน ไอแพด แบตเตอรี่สำรอง รองเท้าสั่งสูง รองเท้าผ้าใบ เครื่องประดับ ฯลฯ แต่คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ที่ตระหนักถึงปัญหามลพิษ กลับเชื่อว่าการเผาสิ่งประดิษฐ์ที่ทำจากกระดาษเหล่านี้ อาจทำให้เกิดควัน ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของปัญหามลพิษ และอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กที่ปกคลุมไปทั่วเมือง การเผากระดาษเงินกระดาษทอง ยังก่อให้เกิดสารโลหะหนักที่เป็นพิษ เช่น โครเมียม นิกเกิล ตะกั่ว และแมงกานีส ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ทั้งโรคมะเร็งปอด โลหิตจาง ไตวาย โรคพาร์กินสัน หอบหืด ภูมิแพ้ รวมถึงกระทบกับพัฒนาการของสมองในเด็กอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ธรรมเนียมการเผากระดาษเงินกระดาษทองจึงมีแนวโน้มลดลงในปัจจุบัน

4. วันเที่ยวตรุษจีนไม่คึกคักเหมือนก่อน ทั้งพิษเศรษฐกิจ โรคระบาด และญาติพี่น้องที่รวมตัวกันน้อยลง

เทศกาลตรุษจีนในปีนี้มีโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะน้อยลงกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจากโรคระบาดที่สถานการณ์ยังไม่คลี่คลาย รวมถึงผู้คนยังระมัดระวังเรื่องค่าใช้จ่ายกันมากขึ้น ด้วยภาวะเศรษฐกิจที่กำลังชะลอตัวทั่วโลก พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยเชื้อสายจีนยังเปลี่ยนจากการพักผ่อนไปเป็นการเดินทางในระยะใกล้ ด้วยความที่ตรุษจีนไม่ใช่วันหยุดราชการ ลูกหลานบางคนติดธุระหรือไม่สามารถงานได้ ทำให้ในปัจจุบันการรวมตัวกันของญาติพี่น้องน้อยลงกว่าเมื่อก่อน การท่องเที่ยวจึงเน้นไปที่การทำบุญหรือไปเข้าเียน กลับแบบตามสะดวกเท่านั้น

5. ตรุษจีน 4.0 ใช้เทคโนโลยีแจกอั่งเปาได้ไม่ต้องพึ่งซองแดง

ไฮไลท์ของเทศกาลตรุษจีนอย่างซองอั่งเปา ก็ได้รับผลจากการเข้ามาของเทคโนโลยีเช่นกัน แต่เดิมคนเฒ่าคนแก่หรือผู้ใหญ่จะมอบซองแดงที่มีธนบัตรให้กับลูกหลานในวันตรุษจีน แต่ล่าสุด มีการสำรวจพบว่าวิธีการมอบอั่งเปาในประเทศจีนนั้นเปลี่ยนไป ชาวจีนกำลังนิยมการมอบอั่งเปาออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชันชื่อ ‘วีแชท’ ถือเป็นเทรนด์ใหม่ที่ฝึกขนบธรรมเนียมสำคัญของเทศกาลตรุษจีนไปมากเลยทีเดียว

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แม้ตรุษจีนจะแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา และคนจีนในปัจจุบันไม่ได้เคร่งเรื่องประเพณีมากนัก แต่สิ่งที่ไม่เคยเลือนหายคือการใช้เวลาร่วมกับครอบครัวและการเคารพบรรพบุรุษ “สถาบันครอบครัวยังคงเป็นหัวใจหลักของเทศกาลตรุษจีนเสมอ” พฤติกรรมการซื้อของไหว้เจ้าจะทันสมัยขึ้นเน้นที่ความสะดวกเป็นหลัก อาหารไหว้เจ้าก็เปลี่ยนไปเป็นแบบสมัยนิยม บางครอบครัวเลือกของไหว้เป็นอาหารที่คนในครอบครัวหรือบรรพบุรุษของตนชื่นชอบ หรือบางครอบครัวเน้นไหว้แต่ขนมกับผลไม้ อีกอย่างที่เปลี่ยนไปคือกระดาษมงคล กระดาษเงินกระดาษทองต่าง ๆ ที่เพิ่มรูปแบบเป็นสินค้าไฮเทคที่เชื่อว่าจะช่วยอำนวยความสะดวกและทำให้บรรพบุรุษสะดวกสบายขึ้น การเผากระดาษเงินกระดาษทองในช่วงตรุษจีน

อาจส่งผลทำให้เกิดปัญหาลพิษ ก็มีแนวโน้มลดลงในปัจจุบัน วันเที่ยวตรุษจีนก็ไม่คึกคักเหมือนก่อน ทั้งพิษเศรษฐกิจ โรคระบาด และญาติพี่น้องที่รวมตัวกันน้อยลง และไฮไลท์ของเทศกาลตรุษจีนคือ อั่งเปา ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น ก็ใช้เทคโนโลยีแจกอั่งเปาได้ไม่ต้องพึ่งซองแดง ถือเป็นเทรนด์ใหม่ที่ฝึกขนบธรรมเนียมสำคัญของเทศกาลตรุษจีน แม้ขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของเทศกาลตรุษจีนจะถูกปรับเปลี่ยนไปจากขนบธรรมเนียมเดิม แต่จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยเท่านั้น คนรุ่นใหม่ยังคงมีความตั้งใจที่จะรักษาประเพณีตรุษจีนเอาไว้ ยังคงยึดธรรมเนียมการไหว้เจ้าและการเคารพบรรพบุรุษกันอยู่ และอีกหลายๆ ครอบครัวที่แม้จะเป็นคนรุ่นใหม่แต่ก็ยังคงเคร่งครัดในธรรมเนียมแบบเก่า จึงมั่นใจได้เลยว่าประเพณีนี้จะไม่หายไปตามกาลเวลา เพียงแต่มีความยืดหยุ่นขึ้นเท่านั้น

สรุปความเชื่อ ตำนานและวิวัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวจีนในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน

1. ตำนานเรื่องเล่าของเทศกาลตรุษจีน

เทศกาลตรุษจีนมีที่มาตำนานความเชื่อเรื่องของ “เหนียน” สัตว์ประหลาดตัวใหญ่แสนดุร้ายในตำนานความเชื่อของคนจีน ตำนานที่เป็นที่นิยมมากที่สุด มีลักษณะคล้ายสิงโต มันจะอาศัยอยู่ใต้ท้องทะเลลึก จะขึ้นมาอาละวาด ทำร้ายผู้คนและสัตว์น้อยใหญ่ ในคืนก่อนวันตรุษจีน เป็นที่มาของการกลัว 3 สิ่ง นั่นคือ “สีแดง แสงไฟ เสียงดัง” ปัจจุบันเมื่อใกล้ถึงวันตรุษจีน ชาวจีนมักจะสวมใส่เสื้อผ้าสีแดง โดยหน้าบ้านจะประดับด้วย กระจาดแดงกลอนคำขวัญคู่ และยิงจุดประทัด เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล ตามความเชื่อของชาวจีน

2. ความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติในวันตรุษจีนและอาหารมงคลเกี่ยวกับเทศกาลวันตรุษจีน

วันตรุษจีน คือ วันขึ้นปีใหม่ของคนจีน และเป็นวันแรกของฤดูใบไม้ผลิ เป็นเทศกาลที่มีความหมายต่อชีวิตของเกษตรกรจีนมาก และสมัยนั้นชาวจีนให้ความสำคัญกับการเพาะปลูก จึงให้ความสำคัญกับปฏิทินจันทรคติด้วย เพื่อเตรียมเพาะปลูก เก็บเกี่ยว รวมถึงเตรียมไหว้เทพเจ้าในวันสำคัญ ส่วนเทศกาลตรุษจีนที่คนไทยเชื้อสายจีนคุ้นเคยแบ่งออกเป็น 3 วัน แต่เทศกาลตรุษจีนในประเทศจีนซึ่งรัฐบาลประกาศเป็นวันหยุดราชการนั้นยาวนานถึง 7 วัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเช่นเดียวกัน คือ วันจ่าย วันไหว้ และวันถือหรือวันเที่ยว อาหารมงคลของคนไทยเชื้อสายจีนและคนจีนแตกต่างกันเชิงความหมายเท่านั้น ส่วนขนม ประเทศไทยกับประเทศจีนต่างกันอย่างชัดเจน ไม่มีขนมที่ใช้เหมือนกันเลย ประเทศไทยใน การไหว้วันตรุษจีนจะใช้ขนมเซ่ง ขนมเทียน ขนมถ้วยฟู และประเทศจีนในการไหว้วันตรุษจีนจะใช้ลูกอมกับคุกกี้ ทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนจีนมีสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ ที่เหมือนและแตกต่างกันแค่ในบางกรณี อาทิ คนไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่า ช่วงเทศกาลตรุษจีนห้ามกวาดหรือทำความสะอาดบ้าน แต่สำหรับคนจีนยังทำความสะอาดบ้านได้ แต่ห้ามเอาทรัพย์สินทุกชนิดแม้แต่ขยะออกไปทิ้งไว้ข้างนอกบ้าน

3. วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติของเทศกาลตรุษจีนในช่วงปี 2508 - 2566 (กลุ่มคน Gen X และ Gen Z) ของชาวไทยเชื้อสายจีนกับชาวจีนในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาชนจีน

“สถาบันครอบครัวยังคงเป็นหัวใจหลักของเทศกาลตรุษจีนเสมอ” พฤติกรรมการซื้อของไหว้เจ้าจะทันสมัยขึ้น เน้นที่ความสะดวกเป็นหลัก อาหารไหว้เจ้าก็เปลี่ยนไปเป็นแบบสมัยนิยม ที่เชื่อว่าจะช่วยอำนวยความสะดวกและทำให้บรรพบุรุษสะดวกสบายขึ้น การเผากระดาษเงินกระดาษทองในช่วงตรุษจีนอาจส่งผลทำให้เกิดปัญหาลพิษ ก็มีแนวโน้มลดลงในปัจจุบัน วันเที่ยวตรุษจีนก็ไม่คึกคักเหมือนก่อน ทั้งพิษเศรษฐกิจ โรคระบาด และญาติพี่น้องที่รวมตัวกันน้อยลง และไฮไลท์ของเทศกาลตรุษจีนคือ อั่งเปา ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น ก็ใช้เทคโนโลยีแจกอั่งเปาได้ไม่ต้องพึ่งซองแดง ถือเป็นเทรนด์ใหม่ที่ฝึกขนบธรรมเนียมสำคัญของ

เทศกาลตรุษจีน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยเท่านั้น คนรุ่นใหม่ยังคงมีความตั้งใจที่จะรักษาประเพณีตรุษจีนเอาไว้ ยังคงยึดธรรมเนียมการไหว้เจ้าและการเคารพบรรพบุรุษกันอยู่ และอีกหลายๆ ครอบครัวที่แม้จะเป็นคนรุ่นใหม่แต่ก็ยังคงเคร่งครัดในธรรมเนียมแบบเก่า จึงมั่นใจได้เลยว่า ประเพณีนี้จะไม่หายไปตามกาลเวลา เพียงแต่มีความยืดหยุ่นขึ้นเท่านั้น

บรรณานุกรม

เชียงใหม่นิวส์. (24 มกราคม 2562). *ทำไมต้อง “จุดประทัด” วันตรุษจีน*.

https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/896598#google_vignette

ไทยรัฐออนไลน์. (19 มกราคม 2565). *ประวัติวันตรุษจีน มีความสำคัญ ความเชื่ออย่างไร พร้อมคำอวยพรดี ๆ*.

<https://www.thairath.co.th/lifestyle/culture/2024639>

นพรัตน์ น้อยเจริญ, ศุภิสรา เทียนสว่างชัย, ปราง ศรีอรุณ, Zixin Xiang, Siwen liu, Fuyu ma และ Xuwei huang. (2565). *อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมวันตรุษจีน:กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับชาวจีนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน. วารสารวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง, 11(1), 168-180.*

พีรดา นิธินนท์. (2563). *ตรุษจีน : ความคิดความเชื่อในรูปแบบพิธีกรรมธรรมเนียมปฏิบัติและข้อห้าม* [รายงานการวิจัย]. ระบบฐานข้อมูลบทความวิจัยนักศึกษาศาขาวิชาเอเชียศึกษา.

<http://isas.arts.su.ac.th/?p=514>

สถาบันขงจื่อแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (9 มกราคม 2563). *CU Around: ตรุษจีน ต่างวิถีไทย-จีน แต่สายใยครอบครัวไม่เคยเปลี่ยนแปลง*. <https://www.chula.ac.th/news/26476/>

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร. (ม.ป.ป.). *ตรุษจีน ความเชื่อ อาหารไหว้เจ้า สิ่งควรทำและไม่ควรทำ* *ทำไมต้องให้อั่งเปา สี เสื้อควรใช้แต่งกาย ข้อห้ามคำแนะนำต่าง ๆ*.

<https://www.chppao.go.th/news/detail/1102>

Arunsri Karnmana. (ม.ป.ป.). *ประวัติวันตรุษจีน ตำนานความเชื่อโบราณ และความสำคัญ*.

<https://th.theasianparent.com/chinese-new-year-history>.

Marketing Oops!. (2 กุมภาพันธ์ 2561). [LH Bank] *คุณจิตรา ก่อ้นทเกียรติ “Chinese Diva” มาบอกเคล็ดลับ วิธีช่วยเพิ่มพูนทรัพย์ ต้อนรับตรุษจีน*.

<https://www.marketingoops.com/news/brand-move/lh-bank-chinese-new-year/>

Twinkl. (ม.ป.ป.). *ประวัติ วันตรุษจีน (Chinese New Year)?*.

<https://www.twinkl.co.th/teaching-wiki/wan-trus-cin-chinese-new-year>

Wichaya Pongklam. (16 มกราคม 2563). *ตรุษจีน New Gen : การเปลี่ยนผ่านของช่วงอายุ ที่ส่งผลให้พิธีการต่าง ๆ เปลี่ยนไป*. OfficeMate. <https://www.ofm.co.th/blogตรุษจีน-new-gen/>

Zhongwensmimi. (31 มกราคม 2565). *อยู่ข้ามปีไปด้วยกันก่อนดี | 除夕*. Blockdit.

<https://www.blockdit.com/posts/61eea233a73dbf7e82bdadc1>

9comeback. (26 กรกฎาคม 2553). *ศิลปะ ภาพลึกลับ*. Istockphoto.

<https://www.istockphoto.com/th/รูปถ่าย/ศิลปะ-gm152135863-13700694>